

1

HET IS PAS VIER UUR, maar het is winter en de zon is al ondergegaan; aan de heldere, ijzige hemel zijn geen wolken die haar schuine banen zouden kunnen weerkaatsen. Wel vertoont de lucht een rosse zweem, die een weerschijn werpt op de besneeuwde grond. Ik woon in een eenzaam huisje op een verlaten, weidse heide; geen enkel levensteken dringt tot mij door. Ik kijk uit over de uitgestorven, met wit bedekte vlakte, waar de middagzon alleen enkele donkere plekken heeft gemaakt op spitse heuveltjes waar de vallende sneeuw af was gegleden en een dunnere laag had gevormd dan op de vlakke grond; een paar vogels pikken in het harde ijs dat op de poeltjes ligt, want de vorst houdt al lange tijd aan.

Ik verkeer in een vreemde gemoedstoestand. Ik ben alleen op de wereld, volkomen alleen, en ik kwijn weg door de vernietigende tegenspoed die mij heeft bezocht. Het besef dat ik binnenkort zal sterven stemt me gelukkig, vreugdevol. Ik voel mijn snelle hartenklop en leg mijn magere hand tegen mijn gloeiende wang: binnen in mij vonkt een zwakke maar levendige geest zijn laatste sprankelingen uit. Ik zal de sneeuw van een volgende winter niet meer zien, en ik geloof stellig dat ik nooit weer de ver-

kwikkende warmte van een volgende zomerzon zal voelen, en in die overtuiging begin ik mijn tragische geschiedenis op schrift te stellen. Wellicht zou ik een geschiedenis als de mijne beter mee kunnen nemen in mijn graf, maar ik word gedreven door een onbestemd gevoel, en ik ben te zwak van lichaam en geest om weerstand te bieden aan de geringste impuls. Toen ik nog vol levenskracht zat, dacht ik dat mijn verhaal zo'n gruwelijke ontheiliging bevatte dat het niet onder woorden mocht worden gebracht, maar nu ik binnenkort zal sterven schend ik de mysterieuze verschrikkingen ervan. Het is als het woud van de Eumeniden dat slechts mag worden betreden door de stervenden, en Oedipus zal binnenkort sterven.

Wat ga ik opschrijven? Ik moet mijn gedachten ordenen. Ik weet niet of dit geschrift gelezen zal worden door iemand anders dan u, mijn vriend, die de tekst na mijn dood zal ontvangen. Ik richt mijn woorden niet uitsluitend tot u, want ik zal er genoeg in scheppen om uit te weiden over onze vriendschap op een wijze die overbodig zou zijn als u de enige bent die leest wat ik noteer. Derhalve zal ik mijn verhaal doen alsof ik het aan onbekenden vertel. U hebt me vaak gevraagd naar de oorzaak van mijn eenzame leven, van mijn tranen en bovenal van mijn stug, onvriendelijk stilzwijgen. Tijdens mijn leven had ik er de moed niet toe, in het zicht van de dood zal ik het geheim onthullen. Anderen zullen dit geschrift lichthartig doorbladeren, maar het zal u, Woodville, mijn zachtmoedige, toegenegen vriend, dierbaar zijn: de waardevolle herinneringen van een zielsbedroefde jonge vrouw die u nog steeds warme dankbaarheid toedraagt, ook nu ze stervende is; uw tranen zullen vallen op de woorden die mijn

tegenslagen vastleggen, daar ben ik van overtuigd, en zolang er nog leven in mij is dank ik u voor uw genegenheid.

Maar genoeg daarover. Ik zal mijn verhaal beginnen, dat is het laatste wat mij te doen staat, en ik hoop voldoende kracht te hebben die taak te voltooien. Ik maak geen melding van wandaden; mijn feilen zijn vergeeflijk, want ze kwamen niet voort uit kwade beweegredenen, maar uit gebrek aan oordeelsvermogen. Naar mijn mening zullen slechts weinig mensen beweren dat ze, door een andere handelwijze en met meer wijsheid, de tegenslagen waaraan ik ten prooi ben gevallen hadden kunnen voorkomen. Mijn lot is bepaald door iets onontkoombaars, iets afschuwelijk onontkoombaars. Handen sterker dan de mijne, sterker volgens mij dan welke mensenkracht ook, waren nodig om de zware adamanten keten te verbreken waarmee ik – die eens slechts vreugde ademde, altijd diepe liefde en behagen koesterde voor goedheid – vastgeklonken zat aan een ellende die pas zou eindigen, en binnenkort zal eindigen, met de dood. Maar ik loop op de zaken vooruit, mijn verhaal is nog niet verteld. Ik zal mezelf enkele ogenblikken rust gunnen, mijn omfloerste ogen drogen en proberen mijn vage maar drukkende mismoedigheid te vervangen door de heftiger emoties van het verleden.

Ik ben geboren in Engeland. Mijn vader was een heer van stand; hij had vroeg zijn vader verloren en was opgevoed door een weekhartige moeder die hem alles schonk wat een welgesteld edelman volgens haar toekwam. Hij werd naar Eton gestuurd en vervolgens naar de universiteit; van kind af kon hij vrijelijk beschikken over grote sommen geld, en sinds zijn prille jeugd genoot hij dan ook

de onafhankelijkheid die een zo bevoorrechte jongen zich op een privéschool nu eenmaal verwerft. Onder invloed van die omstandigheden konden zijn hartstochten diep wortelen en, naargelang hun aard, gedijen als bloemen of als onkruid. Doordat hij altijd zijn gang mocht gaan werd zijn karakter al vroeg markant getekend, en het toonde een geschakeerdheid waarin de oplettende toeschouwer de kiemen zowel van verdienste als van ramspoed zou kunnen waarnemen. Zijn achteloze buitensporigheid – hij verspilde immense sommen geld aan bevestigingen, die hij vanwege hun onmiskenbare vitaliteit de naam passies verleende – uitte zich vaak in mateloze vrijgevigheid. Of-schoon hij zich oprecht bekommerde om de noden van anderen, werden zijn eigen verlangens ten volle bevredigd. Hij schonk zijn geld weg, maar nooit ten koste van zijn eigen wensen; hij schonk zijn tijd, waaraan hij geen waarde toekende, en zijn genegenheid, die hij hoe dan ook zou hebben aangewend.

Ik wil niet beweren dat hij te veel zelfzucht aan den dag zou hebben gelegd als hij zijn eigen wensen had moeten afwegen tegen die van anderen, maar in dat opzicht is hij nooit op de proef gesteld. Hij werd grootgebracht in voorspoed en omringd met alle voordelen van dien; iedereen hield van hem en wilde het hem graag naar de zin maken. Hij bekommerde zich weliswaar voortdurend om de genoegens van zijn metgezellen, maar hun genoegens waren de zijne, en als hij meer dan voor een schooljongen gebruikelijk is aandacht besteedde aan andermans gevoelens, dan was de reden daarvoor dat hij geen genoegens kon beleven als niet iedereen even zorgeloos keek als hijzelf.

Tijdens zijn schooltijd nam hij door zijn rivaliteit en zijn aangeboren begaafdheden altijd een opvallende plaats in onder zijn gelijken; op de universiteit legde hij boeken terzijde, want volgens hem waren er andere lessen te leren dan die hij daaruit kon putten. Het leven lag voor hem, en hij was nog zo jong dat hij studeren beschouwde als een keurslijf voor schooljongens, louter een middel om te voorkomen dat ongezeglijke lieden streken uithaalden, maar zonder enig verband met het leven; voor de kennis van paardrijden, gokken etc. had hij veel meer belangstelling. Al gauw nam hij dan ook deel aan alle geneugten van het studentenleven, al was zijn inborst te rechtschapen om erdoor te worden bezoedeld: hij was weliswaar lichtvaardig van aard maar niet onverschillig. Als vriend was hij oprecht en meelevend, maar hij had nog nooit een meerdere of gelijke ontmoet die hem kon helpen zijn geest te ontplooien of die hem ertoe kon bewegen nieuwe gedachtebronnen aan te boren door de oude af te danken. Hij achtte zichzelf in staat sneller een oordeel te vellen dan de anderen in zijn omgeving; door zijn talenten, zijn afkomst en zijn welstand was hij de leider van zijn groep, en die status liet hij zich niet alleen tevreden maar ook trots aanleunen, als het in zijn ogen enig nastrevenswaardige op de wereld.

Door een merkwaardige bekrompenheid bezag hij heel de wereld slechts in zoverre zij al dan niet verband hield met zijn kringetje. Alle opvattingen die door zijn groep vertrouwelingen werden ontzenuwd beschouwde hij als vreemd en ouderwets, en tegelijkertijd werd hij dogmatisch maar bang zich niet te conformeren aan de enige meningen die hij als conventioneel beschouwde. In de

ogen van de meeste buitenstaanders scheen hij zich niets gelegen te laten liggen aan kritiek en elke afhankelijkheid van algemene vooroordelen vol minachting van zich te werpen; maar terwijl hij triomfantelijk over de rest van de wereld heen beende, schikte hij zich tezelfdertijd verhoudt bescheiden naar zijn eigen groep, en hoewel hij aan het hoofd daarvan stond waagde hij het pas een oordeel of sentiment uit te spreken nadat hij zich ervan had vergewist dat het de goedkeuring van zijn metgezellen kon wegdragen.

Niettemin had hij één geheim voor die geliefde vrienden, een geheim dat hij van jongs af koesterde, en hoewel zijn medestudenten hem dierbaar waren, was hij niet bereid het toe te vertrouwen aan de kiesheid of de fijngevoeligheid van een van hen. Hij had lief. Zijn grote angst was dat zijn hevige passie ten prooi zou vallen aan hun hoon, en hij zou het onverdraaglijk vinden als zij die hartstocht ontheiligden door datgene wat voor hem het middelpunt van zijn leven was te bestempelen als triviaal en tijdelijk.

Vlak bij zijn familieslot woonde een niet bepaald welgesteld heer met drie beeldschone dochters. De oudste was verreweg de mooiste, maar haar schoonheid was slechts een bijkomstigheid vergeleken met haar andere eigenschappen: ze had een helder, scherp verstand en was engelachtig zachtmoedig van aard. Zij en mijn vader waren van kinds af aan speelmakkertjes, want Diana was ook als klein meisje al de lieveling van zijn moeder geweest. Naarmate dit beeldschone, levendige meisje ouder werd groeide hun genegenheid, en gedurende zijn vakanties van school en universiteit waren ze dan ook voortdurend

samen. Buitengewoon ontvankelijk voor indrukken als hij was, had hij grote invloed ondergaan van romans en alle andere manieren waarop de jeugd in beschaafde kringen kennis opdoet over het bestaan van hartstochten voordat die werkelijk worden ervaren. Op zijn elfde was Diana zijn favoriete speelmakkertje, maar hij sprak al de taal der liefde. Ofschoon bijna twee jaar ouder dan hij, was ze door haar opvoeding kinderlijker gebleven, althans wat betrof het besef en de uiting van gevoelens; ze hoorde zijn liefdesverklaringen in alle onschuld aan en beantwoordde ze zonder te begrijpen wat ze betekenden. Zij had nog nooit een roman gelezen en ging uitsluitend om met haar jongere zusters – wat wist zij van het verschil tussen liefde en vriendschap? Toen ze geleidelijk aan begon in te zien wat de ware aard was van zijn bejegening, had ze zich reeds aan haar vriend gehecht, en haar grote angst was dat andere bekoringen en wispelturigheid hem ertoe zouden kunnen brengen zijn prille belofte van trouw te verbreken.

Zijn toewijding werd echter met de dag vuriger en liefdevoller. De liefde was met hem meegegroeid: ze zat verstrengeld in al zijn zintuigen en al zijn gevoelens en zou pas eindigen als het leven eindigde. Behalve zij beiden was niemand op de hoogte van hun liefde; hoewel hij altijd de afkeuring van zijn metgezellen vreesde – zelfs nu het ging om zijn oprechte liefde voor iemand die minder goed beoordeeld was dan hij – kon niets ook maar één moment zijn voornemen doen wankelen om zich aan haar te binden, zodra hij genoeg moed had verzameld de problemen het hoofd te bieden die hij per se wilde overwinnen.

Diana was zijn innige genegenheid ten volle waard.

Slechts weinigen konden bogen op zo'n zuivere inborst en zo'n waarachtig deemoedige ziel, gepaard aan vast vertrouwen in haar eigen rechtschapenheid en geloof in die van anderen. Vanaf haar geboorte leidde ze een teruggetrokken leven. Ze had haar moeder op heel jonge leeftijd verloren, waarna haar vader zelf de zorg voor haar opvoeding op zich had genomen. Hij hield er vele eigenaardige ideeën op na die invloed hadden op de methode die hij hanteerde. Zo was ze goed bekend met de Griekse en Romeinse helden en met de grote Engelsen van enkele honderden jaren geleden, terwijl ze vrijwel in onwetendheid verkeerde omtrent de gebeurtenissen van alledag; ze had weinig gelezen van auteurs die gedurende de voorafgaande halve eeuw hadden geschreven, maar afgezien daarvan was ze zeer belezen. Hoewel ze dus minder goed ingewijd scheen in de geheimen van het leven en de maatschappij dan hij, was haar kennis diepgaander en steviger gefundeerd, en zelfs als hij niet geboeid was geraakt door haar schoonheid en zachtaardigheid, dan nog zou ze hem met haar intelligentie altijd in haar ban hebben gehouden. Hij keek tegen haar op als was ze zijn leidsvrouw, en zijn verering ging zo ver dat hij het minderwaardigheidsgevoel dat ze soms bij hem opriep graag voor lief nam.

Toen hij negentien was overleed zijn moeder. Na die gebeurtenis verliet hij de universiteit en schudde hij zijn oude vrienden enige tijd af; hij trok zich terug in de nabijheid van zijn Diana en ontleende grote troost aan haar lieve stem en nog inniger liefkozingen. Nu hij korte tijd van zijn metgezellen gescheiden was, vatte hij de moed zijn onafhankelijkheid te tonen. Hoezeer ze ook de spot zouden drijven met zijn voorgenomen huwelijk, naar zijn

idee zouden ze het niet wagen hun hoon te uiten wanneer het eenmaal had plaatsgevonden. Zonder verder iemand deelgenoot te maken van zijn plan verzocht hij zijn voogd om goedkeuring, die hij met enige moeite wist te verkrijgen, en de vader van zijn geliefde om toestemming, die vlotter werd verleend. Kort na zijn twintigste verjaardag was hij dan ook de echtgenoot van Diana geworden.

Hij hield hartstochtelijk veel van haar, en haar zachtmoedigheid bekoorde hem zodanig dat hij aan niets anders kon denken dan aan haar. Hij noodde enkele studievrienden bij hem thuis, maar hun lichtzinnigheid stond hem tegen. Diana had de sluier weggerukt die tot dan toe had verhinderd dat hij verder had gekeken dan zijn jongensjaren: hij was een man geworden, en hij verbaasde zich erover dat hij ooit had kunnen meedoen aan de huichelachtige praatjes en ideeën van zijn medestudenten, of dat hij ook maar één ogenblik bang was geweest voor de afkeuring van dergelijke lieden. Hij verbrak zijn oude vriendschappen, niet uit grilligheid, maar omdat ze hem werkelijk onwaardig waren. Diana vulde zijn gehele hart: het was alsof hij door zijn verbintenis met haar een nieuwe, betere ziel had ontvangen. Onder haar leiding leerde hij waar het leven werkelijk om draaide. Haar liefdevolle lessen maakten het hem mogelijk zijn oude activiteiten te staken, en allengs verwierf hij zich een plaats onder zijn gelijken: een achtenswaardig lid van de maatschappij, een patriot en een verlicht voorstander van alles wat waarachtig en deugdzaam was. Hij hield van haar om haar schoonheid en om haar beminlijke aard, maar hij hield eigenlijk nog meer van haar om wat hij als haar diepzinnige wijsheid beschouwde. Ze studeerden samen, ze reden

samen paard; ze waren onafscheidelijk en lieten zelden een derde tot hun gezelschap toe.

Mijn vader, geboren in weelde en immer welvarend, steeg aldus naar het toppunt van geluk, zonder de moeilijkheden en talrijke teleurstellingen te ontmoeten waartoe alle mensen voorbestemd lijken. Hij werd omringd door zonneschijn, en wolken met zulke fraaie vormen dat ze het uitzicht goddelijk maakten, verborgen voor hem de barre werkelijkheid die eronder schuilging. Terwijl hij zichzelf argeloos gelukkig prees, stortte hij plotseling van deze duizelingwekkende hoogte omlaag. Vijftien maanden na hun huwelijk kwam ik ter wereld, en mijn moeder stierf enkele dagen na mijn geboorte.

Tijdens die periode had een zuster van mijn vader zich bij hem gevoegd. Ze was bijna vijftien jaar ouder dan hij en was een telg uit een eerder huwelijk van zijn vader. Toen laatstgenoemde overleed werd die zuster door familie van moederskant opgevangen; ze hadden elkaar zelden ontmoet en waren heel verschillend van aard. Die tante, aan wier zorg ik werd toevertrouwd, heeft me vaak verteld welke uitwerking deze tragedie had op het sterke maar ontvankelijke karakter van mijn vader. Tussen mijn moeders dood en zijn vertrek heeft ze hem nooit ook maar één woord horen spreken; verzonken in peilloze melancholie nam hij geen notitie van anderen, en niet zelden stroomden de tranen hem urenlang uit de ogen of raakte hij in de greep van een nog diepere zwaarmoedigheid. De buitenwereld leek voor hem niet meer te bestaan, en slechts één omstandigheid kon hem enigermate terugroepen uit zijn roerloze, stille wanhoop: hij weigerde mij te zien. Ogenschijnlijk merkte hij het niet wanneer er an-